

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2021.04.12>

Małgorzata JACKO*

<https://orcid.org/0000-0002-7376-8681>

Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha

Jak cytować [how to cite]: Jacko M., *Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2021, t. 4, nr 2, s. 89–103.

The war biography of Stefan Csorich – the Olympian and Polish ice hockey representative

Abstract

The article aims to present the wartime biography of Stefan Csorich, a distinguished Olympian in ice hockey. He was born in Nowy Sącz on September 25, 1921. He grew up in Krynica Zdrój at 422 Lipowa Street. He owes his name to a Hungarian ancestor who was an engineer (built bridges, railway viaducts) and settled in Krynica Zdrój. Until the outbreak of World War II, he managed to graduate from the local primary school, start studying at the newly opened private gymnasium and high school (owned by dr. Roman Mołęda). After the Ice Hockey World Championships in 1931 organized in Krynica, he began his adventure with this sport discipline. The war interrupted a brilliantly heralded career. He was a participant in the September 1939 campaign. As a result of the turmoil of war, he was in France, Switzerland and England, among others. After the war, in 1946, he returned to Poland to his hometown. There he continued his career in ice hockey. He appeared 52 times for the Polish national team (1946–1957). He was the scorer of 34 goals. He participated in the World Championships in 1947 (in Prague, where he won the title of the king of goalscorers), 1955 (in the Federal Republic of Germany) and 1957 (in Moscow). He was at the Olympics in St.

* dr; Instytut Rekreacji i Sportów Przestrzennych; Zakład Historii i Organizacji Rekreacji; Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie; e-mail: malgorzata.jacko@awf.krakow.pl

Moritz (1948) and Oslo (1952). For the 1956 Olympics in Cortina d'Ampezzo he did not receive a passport for political reasons. He died on July 15, 2008, and was buried in Krynica-Zdrój.

Keywords: Olympian, sport, ice hockey.

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie losów wojennych Stefana Csoricha, zasłużonego olimpijczyka w hokeju na lodzie. Urodził się w Nowym Sączu 25 września 1921 r. Wychowywał się w Krynicy Zdrój na ulicy Lipowej 422. Nazwisko (jak zapisał Stefan we wspomnieniach) zawdzięcza węgierskiemu przodkowi, który podczas zaboru austriackiego budował mosty oraz wiadukty kolejowe na terenie Galicji. Tu poznał przyszłą żonę i osiedlił się w Krynicy Zdroju. Do wybuchu II wojny światowej zdążył ukończyć miejscową szkołę podstawową, rozpoczynając naukę w nowo otwartym, prywatnym gimnazjum i liceum (dra Romana Molędy). Po Mistrzostwach Świata w hokeju na lodzie w 1931 r., zorganizowanych w Krynicy, rozpoczął swoją przygodę z tą dyscypliną sportową. Świetnie zapowiadającą się karierę zawodniczą przerwała wojna. Był uczestnikiem kampanii wrześniowej 1939 r. W wyniku zawieruchy wojennej był między innymi we Francji, Szwajcarii i Anglii. Po wojnie w 1946 r. wrócił do Polski, do rodzinnego miasta. Tam kontynuował swoją dalszą karierę sportową w hokeju na lodzie. Wystąpił 52 razy w reprezentacji Polski (1946–1957). Był strzelcem 34 bramek. Uczestniczył w Mistrzostwach Świata w 1947 r. w Pradze (gdzie zdobył tytuł króla strzelców), w 1955 r. w Republice Federalnej Niemiec oraz w 1957 r. w Moskwie. Był na Igrzyskach Olimpijskich w 1948 r. w St. Moritz i w 1952 r. w Oslo. Na Igrzyska Olimpijskie w 1956 r. w Cortina d'Ampezzo nie otrzymał paszportu z przyczyn politycznych. Zmarł 15 lipca 2008 r. i został pochowany w Krynicy Zdrój.

Słowa kluczowe: olimpijczyk, sport, hokej na lodzie.

Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie losów wojennych Stefana Csoricha, zasłużonego olimpijczyka w hokeju na lodzie. Urodził się w Nowym Sączu 25 września 1921 r. Wychowywał się w Krynicy Zdrój i z tą miejscowością związany był przez większość życia.

Krynica (pod nazwą Krzenycze) istniała już przed 1547 r., o czym świadczy przywilej nadania sołectwa w tej miejscowości dla Danki z Miastka (dzisiaj Tylicz)¹. Rozwój miasta w okresie późniejszym wiąże się już z odkryciem w XVII w. leczniczych wartości źródeł mineralnych. Bardzo ważną datą dla Krynicy był 10 października 1856 r. Wtedy to do miejscowości przybyła komisja z prof. Józefem Dietlem, profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, uznawanym za ojca polskiej balneologii. Niezaprzecalną i nigdy niezapomnianą zasługą Dietla było skuteczne „wskreszenie” uzdrowiska z całkowitego upadku. Od końca XIX w. Krynica była modnym i elitarnym miejscem pobytu i spotkań wielu sławnych Polaków (odwiedzali ją między innymi: J. Matejko, A. Grottger, H. Sienkiewicz,

¹ F. Kiryk (red.), *Krynica*, Wydawnictwo Secesja, Kraków 1994, *passim*.

J.I. Kraszewski, L. Solski, H. Modrzejewska, W. Reymont, J. Tuwim, K.I. Gałczyński, J. Kiepusza)². Po I wojnie światowej uzdrowisko przejęły władze polskie. Odrestaurowano wtedy część obiektów i wybudowano wiele nowych, np. Nowe Łazienki Mineralne, pensjonat Lwigród, Nowy Dom Zdrojowy. Stąd też okres międzywojenny dla Krynicy charakteryzował się bardzo dużym rozwojem. Tak jak dawniej miasto pełniło funkcję modnego uzdrowiska, jednego z najlepszych w Europie. W tym okresie Krynica coraz bardziej rozwijała się również jako ośrodek sportowy. W Krynicy Zdroju i okolicach znajdowały się liczne trasy narciarskie (pierwszą wielką imprezą czasu międzywojennego w Krynicy były Mistrzostwa Polski w narciarstwie w sezonie zimowym 1923–1924). Znajdował się tu również tor saneczkowy (na którym odbyły się w 1935 r. Mistrzostwa Świata w saneczkarstwie), jak i lodowisko (na którym po modernizacji odbyły się Mistrzostwa Świata w hokeju na lodzie w roku 1931). Na tym lodowisku, po Mistrzostwach Świata, co roku aż do II wojny światowej odbywały się międzynarodowe turnieje hokejowe³.

To właśnie po tych Mistrzostwach Świata w hokeju na lodzie w 1931 r., zorganizowanych w Krynicy, zafascynowany nimi Stefan Csorich rozpoczął swoją przygodę z tą dyscypliną sportową. Niestety świetnie zapowiadającą się karierę zawodniczą przerwała wojna.

Stan badań

Stan badań dotyczący tego zagadnienia wskazuje, że nie ukazały się do tej pory publikacje opisujące historię wojenną Stefana Csoricha z uwzględnieniem jego zaangażowania w kulturę fizyczną. Istnieją informacje biograficzne o tym wybitnym polskim hokeiście na lodzie, obejmują one jednak podstawowe wiadomości o sportowcu i przebiegu jego kariery zawodniczej⁴. Historia losów wojennych Stefana Csoricha, dotycząca kampanii wrześniowej, okresu walk w 2. Dywizji Strzelców Pieszych oraz okresu internowania w Szwajcarii i późniejszych jego losów, została opisana na podstawie wspomnień bohatera artykułu. Zostały one spisane przez niego i zatytułowane *Moja olimpiada*. Materiałem badawczym były również liczne, odręcznie spisane przez niego notatki. Źródła te pochodzą ze zbiorów rodzinnych, udostępnionych przez wnuka Stefana Csoricha. W arty-

² Tamże.

³ Tamże.

⁴ Por. A. Pawlak, *Olimpijczy polscy sportowcy w latach 1924–1998*, Wydawnictwo AWF Kraków, Kraków 2000, s. 5; Z. Głuszek, *Leksykon polskich olimpijczyków 1924–1998*, Wydawnictwo Sprint, Warszawa 1999, s. 172; Z. Porada, *Zimowe Igrzyska Olimpijskie 1924–2006*, Wydawnictwo Fall, Kraków 2007, s. 829, 832; W. Domański, *Śladem hokejowego krążka*, Wydawnictwo Sport, Warszawa 1976, s. 179–180, 182; W. Zieleskievicz, *Encyklopedia sportów zimowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 41.

kule zostały wykorzystane zdjęcia archiwalne, niepublikowane wcześniej, pochodzące również z albumu fotograficznego z archiwum rodziny Csorichów.

Metodologia wykorzystana w artykule opiera się na metodologii nauk z zakresu historii. W szczególności skorzystano z metody bezpośredniego i pośredniego ustalania faktów, ich krytycznej analizy, a także metody opisowej.

Okres dzieciństwa

Stefan Csorich urodził się w Nowym Sączu 25 września 1921 r. Rodzicami Stefana byli Maria Csorich oraz Władysław Csorich⁵. Nazwisko zawdzięcza węgierskiemu przodkowi, który podczas zaboru austriackiego budował mosty oraz wiadukty kolejowe na terenie Galicji. Tu poznał przyszlą żonę i osiedlił się w Krynicy Zdroju⁶. Maria Csorich pracowała jako odpowiednik dzisiejszej fizjoterapeutki w Domu Zdrojowym w Krynicy (zajmowała się masażami oraz leczniczymi kąpielami), a Władysław był hydraulikiem. Stefan wychowywał się w Krynicy Zdroju, w domu przy ulicy Lipowej 422. Do wybuchu II wojny światowej zdążył ukończyć miejscową szkołę podstawową i rozpocząć naukę w nowo otwartym, prywatnym gimnazjum i liceum (dra Romana Mołody)⁷. Od najmłodszych lat interesował się sportem. Jeździł na nartach, sankach, łyżwach, grał w piłkę nożną i uprawiał lekką atletykę. W zawodach narciarskich juniorów w mistrzostwach okręgu krakowskiego zajął drugie miejsce. Uprawiał również skoki narciarskie i tenis ziemny. Z wielkim powodzeniem grał w piłkę nożną, powołano go do kadry juniorów okręgu krakowskiego. W dzieciństwie początkowo zakochany był w nartach. Jeździł na nich do szkoły i po wszystkie zakupy do miasta. Uwielbiał wyprawy narciarskie w góry z Leszkiem Mazanem, ojcem znanego dziennikarza. Prawdziwa przygoda z hokejem na lodzie rozpoczęła się dopiero podczas Mistrzostw Świata w hokeju na lodzie, które w 1931 r. rozgrywane były w Krynicy. Miał wtedy 10 lat. Z grupą przyjaciół przeskakiwał przez płot i w ten sposób dostawał się na mecze. W zawodach brali udział Amerykanie, Austriacy, Kanadyjczycy, Czesi, Belgowie, Francuzi, Niemcy i Polacy. Najbardziej podobała mu się gra doktora Watsona z drużyny kanadyjskiej, a także Czecha Malecka. Z polskich sportowców podziwiał Adamowskiego, Tupalskiego i Sokołowskiego. Po tych mistrzostwach młody Stefan podjął decyzję: będzie hokeistą i pojedzie na igrzyska olimpijskie. Najpierw podjął treningi w Krynickim Towarzystwie Hokejowym (KTH), lecz później zmienił barwy klubowe na KS Jaworzyna. Stało się to za sprawą trenera Andrzeja Nowikowa, absolwenta Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie⁸. Od tego momentu ka-

⁵ A. Pawlak, *Olimpijczycy polscy sportowcy...*, s. 5.

⁶ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. Notatki odręczne Stefana Csoricha, b. pag.

⁷ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. S. Csorich, *Moja olimpiada*, wspomnienia Stefana Csoricha.

⁸ Tamże, s. 4.

riera sportowa Stefana jako hokeisty nabierała rozpędu. Zaowocowało to w sezonie zimowym 1938/1939 powołaniem do reprezentacji Krakowa na Turniej Miast. Wtedy to pojawiło się marzenie o występie na Igrzyskach Olimpijskich w Tokio w 1940 r. Było ono bardzo realne, gdyż w tamtym okresie Stefan Csorich regularnie otrzymywał powołania na różnego rodzaju kursy doszkoleniowe oraz konsultacje związane z tą dyscypliną sportową. Niestety, wszystko to przerwała wojna.

Udział Stefana Csoricha w kampanii wrześniowej

W związku z napiętą sytuacją i groźbą wybuchu wojny, w Polsce zostały powołane do życia Bataliony Obrony Narodowej. Wtedy to powstała Kompania Krynicko-Muszyńska, która wchodziła w skład Batalionu Nowy Sącz i 2. Brygady Górskiej. Andrzej Nowikow (trener Stefana) był jednym z dowódców plutonu KM (karabiny maszynowe). Początkowo Stefan znalazł się w plutonie strzeleckim, jednak poprosił o przeniesienie do plutonu trenera – i tak też się stało. W pierwszej połowie sierpnia, po alarmie dla kompanii i pobraniu wyposażenia kompania odeszła na wyznaczone planem obrony stanowiska. Stanowisko Stefana znajdowało się tuż za Krynicą (nad Cichym Kącikiem). Karabin, który obsługiwał, miał zamykać drogę z Krynicy w kierunku Nowego Sącza. Stefan na tym stanowisku pozostał do 4 września, od tego dnia rozpoczęła się jego ponad siedmioletnia wędrówka po Europie⁹.

Fot. 1. Stefan Csorich z karabinem (pierwszy z lewej) podczas działań wojennych

Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

⁹ Tamże.

Niemcy, przełamując front na odcinku południowym, zaczęli zbliżać się do Nowego Sącza. To zmusiło pluton Stefana do wycofywania się najpierw w kierunku Huty, a po informacji o zdobyciu przez Niemców Nowego Sącza – w kierunku Grybowa. We Floryncie Stefan otrzymał rozkaz udania się w okolice wsi Wawrzka – tam, na wzgórzu Chełm, zajął stanowisko obronne. To właśnie na tym wzgórzu Stefan pierwszy raz spotkał się z wrogiem – za zwiadowcami ukazały się wozy pancerne i w tym momencie jego pluton otworzył ogień. W efekcie tak patrol, jak i wozy pancerne uległy zagładzie. Było to pierwsze starcie zakończone sukcesem. Niestety, po silnym naporze Niemców oraz ostrzale artyleryjskim żołnierze postanowili, że wycofają się górami w kierunku miejscowości Ropa. Tam na Stefana czekały rozkazy dalszego cofania się do Gorlic, a następnie do Krosna, w którym przeżył potężny nalot niemiecki. Później, gdy wkroczyły czołgi, które miały wsparcie z powietrza, obrońcy Krosna zostali rozbici. Wtedy to otrzymali rozkaz odwrotu do Przemyśla, gdzie miała odbyć się koncentracja wojsk. W tym czasie Niemcy piechotą atakowali wycofujących się Polaków, w jednym z takich ataków prawdopodobnie zastrzelony lub ranny został trener Stefana, ppor. Andrzej Nowikow, a on sam został lekko ranny w prawą rękę oraz nogę. Stefan Csorich próbował po wojnie ustalić losy trenera, lecz jedyny ślad, jaki odnalazł, to jego nazwisko na liście katyńskiej. Więcej faktów na temat Andrzeja Nowikowa nie udało mu się odnaleźć¹⁰.

Fot. 2. Stefan Csorich (trzeci od lewej, dolny rząd) wraz z kolegami podczas kampanii wrześniowej
Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

W Przemyślu po krótkim postoju oddział Csoricha wyruszył dalej, wycofując się aż do Lwowa. Po pokonaniu pieszo trasy od Krynicy do Lwowa, potem prze-

¹⁰ Tamże, s. 5.

łączą Tatarską aż do granicy węgierskiej, znalazł się w obozie Komarom nad Dunajem, gdzie przebywali internowani polscy żołnierze. Przebywało tam około 2000 polskich żołnierzy. Pochodzili z resztek 2. Brygady Górskiej oraz z pancernej brygady ówczesnego pułkownika Maczka. W obozie żołnierze złożyli broń. Stefan kilkakrotnie organizował ucieczki ze starego fortu „Igmándi Erod” na pozostawionych żołnierzom pasach. Jak sam wspomina:

spinaliśmy po 5–6 pasów i jak po linie opuszczaliśmy się ze stromego siedmiometrowego muru. Cywilne ubrania i schronienie organizowała polska ambasada w Budapeszcie. Do obozu trafiło dwa tysiące żołnierzy, a tygodniowo uciekało setki¹¹.

W obozie nie było oficerów. Najstarszy stopniem był chorąży Radzik z 1. pspodh. Nowy Sącz – wiedział on o tym, że Stefan, jako sportowiec, był przed wojną w Budapeszcie i znał dobrze miasto. Kiedy zaistniała możliwość ucieczki do Francji na apel gen. Sikorskiego, wysłał go do Budapesztu, celem nawiązania kontaktu przerzutowego żołnierzy, którzy wyrażą na to chęć. Za którymś kolejnym razem Stefan również uciekł do Francji¹².

Udział Stefana Csoricha w walkach 2. Dywizji Strzelców Pieszych

W styczniu 1940 r. Stefan Csorich przedostał się przez Jugosławię i Włochy pociągiem do Francji. Granicę udało mu się pokonać na podrobionym polskim paszporcie, który wyrobiony był na dane Stefana Czerwińskiego. Po przyjeździe do Francji Stefan został przydzielony do 2. Dywizji Strzelców Pieszych, ukończył szkołę podoficerską, a następnie trafił do artylerii przeciwpancernej. Stefan Csorich we Francji walczył na końcowym odcinku Linii Maginota, tuż przy granicy Francji z Luksemburgiem. Podczas walk na tym odcinku został ranny w głowę, uderzyły go wprost w twarz odłamki z moździerza. Dla Stefana kampania francuska również okazała się jednym wielkim niepowodzeniem, o czym sam pisał w swoich wspomnieniach:

W kampanii francuskiej w 1940 r., gdzie danym mi było dalej walczyć, przeżyłem podobne rozczarowanie niczym w Polsce. W osamotnieniu w dwie polskie dywizje przebijaliśmy się na południe Francji, aby po całkowitym wyczerpaniu amunicji i otoczeniu przekroczyć granicę Szwajcarską i tam, tak jak w moim przypadku, oddać się internowaniu po raz drugi. Kiedy dziś wspominam trudy tamtych dni dochodzę do wniosku, że gdyby nie dobra wówczas kondycja fizyczna, jak i psychiczna, to nie udałoby mi się pokonać tak trudnych walk i marszów w Kampanii Wrześniowej oraz we Francji od Luksemburga do St. Hipolite, a po stronie Szwajcarskiej do St. Ursanne¹³.

¹¹ Tamże, s. 6.

¹² Tamże.

¹³ Tamże, s. 7.

Na skrzyżowaniu dróg w Vaufrey, podczas przebijania się, odniósł kolejną ranę, tym razem w prawą nogę¹⁴. Sam tak opisał tę sytuację, która mogła przynieść tragiczne skutki:

Miałem uszkodzone mięśnie, wdarła się zgorzel. Lekarz zdecydował: noga do amputacji. Ale ja mu powiedziałem o hokeju i olimpiadzie. Codziennie rano podczas obchodu w szpitalu dla internowanych w Buren, lekarz widząc dziewiętnastoletniego chłopca oddalał zabieg. Wypowiadał sakramentalne: „demain” (jutro)¹⁵.

Po kilku tygodniach udało się cudem wyleczyć nogę.

Fot. 3. Zdjęcie szpitala Buren w Szwajcarii, w którym leczył się Stefan Csorich

Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

Stefan Csorich w Szwajcarii spędził 4 lata (1940–1944), początkowo trafił do obozu internowania w Seewil, następnie do Buren an der Aare, a dalej do Flühli i St. Blaise.

Okres internowania w Szwajcarii

Losy 2. Dywizji Strzelców Pieszych, w której walczył Stefan Csorich, są szczegółowo opracowane¹⁶. Opisują one jednak fakty dotyczące tworzenia dywi-

¹⁴ E. Thielmann, *Żołnierska Odyseja*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1971.

¹⁵ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, S. Csorich, *Moja...*, s. 7.

¹⁶ J. Smoliński, *2 Dywizja Strzelców Pieszych*, Warszawa 1992; M. Matyja, *Niespełnione nadzieje, losy polskiej 2 Dywizji Strzelców Pieszych w latach 1940–1945*, Wydawnictwo Adam Marsza-

zji, późniejszych walk we Francji oraz warunków internowania żołnierzy w Szwajcarii. Przedstawiają również życie codzienne żołnierzy i jakie prace wykonywali oni na rzecz społeczeństwa szwajcarskiego. Stefan Csorich, bohater tego artykułu, sam przygotował skrupulatnie obszerny wykaz (11 stron maszynopisu) prac żołnierzy internowanych w ramach realizacji Planu Wahlena. W zestawieniu tym przedstawiony jest rodzaj pracy (między innymi: prace drogowe, rolne, leśne, wodne, górnicze, budowlane i inne). Wykaz obejmował 23 kantony. Według tego opisu zostało w okresie internowania 2. DSP od 20 czerwca 1940 r. do 20 czerwca 1945 r. przepracowane 8 216 701 roboczo-dniówek¹⁷.

Podczas długiego pobytu w Szwajcarii Stefanowi udało się zdać maturę w polskim liceum w Wetzikon. Będąc w obozie St. Blaise, zajmował się konspiracją. Jako jeden z wtajemniczonych, pełniąc funkcję podoficera pocztowego, miał większą swobodę poruszania się po miasteczku. W oddalonym o parę kilometrów od granicy francuskiej mieście Neuchatel, jako przewodnik, przerzucał przez granicę szwajcarsko-francuską polskich i alianckich żołnierzy, którzy chcieli się przedostać do walczącej, a później wolnej już Francji. Po zdekonspirowaniu musiał natychmiast uciekać. Jak wspomina Stefan:

My w Szwajcarii byliśmy w stałym pogotowiu, było też tajne porozumienie naszego generała z ówczesnym dowódcą Armii Szwajcarskiej gen. H. Guisanem, że w razie agresji Niemiec hitlerowskich na Szwajcarię wejdziemy w skład planowanej obrony Szwajcarii, w ślad za tym porozumieniem organizowano różne obozy szkoleniowe, jak i studenckie. W międzyczasie sytuacja radykalnie się zmieniła, nadszedł moment, w którym zdecydowałem się opuścić jakże gościnną Szwajcarię, częściowo decyzję przyśpieszyła dekonspiracja mojej działalności na granicy, ale drugim powodem była chęć dalszej walki w końcowym akordzie II wojny światowej¹⁸.

Udział Stefana Csoricha w zajęciach sportowych w czasie internowania w Szwajcarii

Tematyka działalności sportowej żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych podczas internowania w Szwajcarii w latach 1940–1945 została szerzej przedstawiona w kilku opracowaniach. Do najbardziej popularnych aktywności fizycznych internowanych żołnierzy należały: piłka nożna, siatkówka, tenis stołowy oraz narciarstwo. Uprawiano również turystykę górską oraz alpinizm. Ważną rolę w propagowaniu sportu wśród żołnierzy odegrał Związek Chrześcijańskiej Mł-

łek, Toruń 2013; A. Blum, *2 Dywizja strzelców Pieszych, początki internowania 1940–1941*, „Materiały, Dokumenty, Źródła, Archiwalia Instytutu Polskiego i Muzeum im. Generała Sikorskiego” 1991, vol. 7.

¹⁷ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. Wykaz wykonanych prac żołnierzy w okresie internowania 2. DSP od 20 czerwca 1940 r. do 20 czerwca 1945 r., zestawienie przygotowane przez Stefana Csoricha.

¹⁸ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. S. Csorich, *Moja...*, s. 8.

dzieży Męskiej (Young Mens Christian Association – YMCA), dzięki któremu pozyskiwano sprzęt sportowy oraz środki pieniężne na finansowanie imprez sportowych¹⁹.

Stefan Csorich, gdy przebywał na terenie Szwajcarii, także podejmował różne aktywności fizyczne. Jak sam wspomina, grał w tym czasie przede wszystkim w piłkę nożną, która cieszyła się największą popularnością wśród internowanych żołnierzy. Ukoronowaniem tych poczynań sportowych w tamtym okresie był mecz drużyny obozowej w Zurychu na stadionie Leiziground z miejscową drużyną. Wynik meczu wyniósł 3 : 2 dla internowanych żołnierzy, a jedną z bramek zdobył Stefan Csorich. Drużynę piłkarską prowadził, jako drużynę dywizyjną, Juliusz Ukrainczyk. Bogaty zbiór fotograficzny z tamtego okresu Stefan Csorich przekazał dla Polskiego Muzeum w Rapperswilu w Szwajcarii.

Fot. 4. Stefan Csorich wraz ze swoją obozową drużyną piłki nożnej

Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

Oprócz piłki nożnej Stefan grał również w Szwajcarii w hokeja na lodzie w miejscowości Chur w Kantonie Graubunden, a potem w Neuchatel, gdy przebywał w obozie St. Blaise. Występował tam jednak w spotkaniach pod różnymi

¹⁹ L. Rak, *Działalność sportowa żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych podczas internowania w Szwajcarii w latach 1940–1945*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2017, t. 16, nr 4, s. 55–71; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.37>; L. Rak, *Skiing, Mountaineering and Mountain Tourism Practiced by the Soldiers of the Polish 2nd Rifle Division during the Internment in Switzerland between 1940–1945*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza. Kultura Fizyczna” 2016, t. 15, nr 4, s. 121–131; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2016.15.35>.

pseudonimami. Jak wspomina, w tamtym okresie internowani żołnierze jeździli również na nartach i uprawiali skoki narciarskie. Jak opisuje w swoich wspomnieniach, najbardziej zapamiętał Jana Kulę z Zakopanego, który podczas pobytu w obozie Leisin w Szwajcarii, skacząc na tamtejszej skoczni, pobił jej rekord. Wcześniejszy rekord należał do Niemca – Josefa Bradla²⁰.

Fot. 5. Stefan Csorich wraz ze swoją obozową drużyną piłki nożnej

Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

Miłość do sportu Stefana Csoricha była tak wielka, że kiedy z kolegami z obozu dowiedzieli się, że Szwajcarski Komitet Olimpijski organizuje symboliczne Igrzyska Olimpijskie w Lozannie w 1944 r., postanowili wziąć w nich udział. Oczywiście mogli to uczynić nieformalnie w roli widzów. Sobie tylko znanymi drogami przedostali się z obozu internowania do Lozany. Podczas defilady pocztów sztandarowych wzniesli na trybunach flagę biało-czerwoną wysoko w górę, aby zamanifestować obecność Polski²¹.

Pobyt Stefana Csoricha w Wielkiej Brytanii

Stefan Csorich do Wielkiej Brytanii trafił, podróżując przez Francję oraz Holandię. Tam otrzymał przydział do 4. Dywizji Grenadierów²². W Wielkiej Bryta-

²⁰ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. S. Csorich, *Moja...*, s. 11. Warto nadmienić, że Josef Bradl, wcześniej zawodnik hitlerowskich Niemiec, po wojnie reprezentował Austrię. Kiedy przybył na igrzyska olimpijskie w 1948 r. do St. Moritz, protest wnieśli Norwegowie i został wykluczony z igrzysk.

²¹ Tamże, s. 3.

²² O. Dębicka, *Fotografie z tłem gdańszczenie po 1945 r.*, Wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2003, s. 141–144.

nii ukończył szkołę podchorążych i zrobił maturę. Rozpoczął edukację w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Glasgow (High Economic School Glasgow).

Fot. 9. Stefan z kolegami podczas Wojskowego Kursu Gimnazjalnego 1. Korpusu

Źródło: Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha, album fotograficzny Stefana Csoricha.

Podczas pobytu w Szkocji Stefan Csorich grał w piłkę nożną i rozgrywał mecze hokejowe w lidze szkockiej w Dundee, Falkirk, Dunfermline oraz w Glasgow. Jak sam wspomina, szczytem jego osiągnięć z tamtego okresu było powołanie go na coroczny mecz pt. *All London Star – All Scotisch Canadien*. Wystąpił w tym meczu w drużynie szkockich Kanadyjczyków jako „Steve”²³.

Gdy nadszedł 1946 r. coraz liczniej dochodziły do Stefana listy z kraju. Rodzice po okresie wojennej tułaczki wzywali Stefana do powrotu do kraju. Pisali również o tym ocalali koledzy. We wspomnieniach odnotował:

Stałem na rozdrożu, co dalej robić ze sobą po prawie siedmioletniej wojennej tułaczce. Sytuacja stała się, jak to się mówi po sportowemu, podbramkowa. Z jednej strony tzw. korpus przysposobienia i dalsze nasze życie tułacza czy też powrót do kraju. Miałem już listy z kraju od rodziców, jak i od ocalałych po wojnie kolegów. I tak stanąłem przed decyzją, co dalej robić. Moja decyzja była wówczas jednoznaczna, był sierpień 1946 roku, postanawiam, że wracam do kraju. Nie tracąc czasu w Szkocji, kończę edukację, zdając maturę i jednocześnie podchorążówkę. Po powrocie do swojej macierzystej jednostki 4. dyw. Grenadierów zgodnie z rozkazami zgłaszam swój zamiar powrotu do kraju. Był mały problem, bo dowódca mojego pułku ppłk Kuniczak, i tu muszę, przyznać, że już nie tak jak dowódca, ale jak ojciec, przyjął mój raport o chęci powrotu do kraju, znając lepiej

²³ Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha. S. Csorich, *Moja...*, s. 12.

ode mnie sytuację w kraju starał się mi tę decyzję wyperswadować (początkowo dostałem nawet 7 dni aresztu, na przemyślenie swojego „pomysłu”) – dziś z perspektywy czasu mogę tylko powiedzieć jedno, on i ja mieliśmy rację²⁴.

Do Polski Stefan Csorich przyплыł na transatlantyku „Sobieski”. Pokonał trasę ze Szkocji przez Liverpool do Gdańska pod koniec października 1946 r. Był to ostatni transport polskich żołnierzy pod bronią. Na redzie portu gdańskiego musieli czekać dwa dni. Ze statku Stefan razem z dwoma tysiącami żołnierzy trafił do obozu przejściowego „Narwik”. Spędził tam około 3–4 dni, które upłynęły na rejestracji repatriacyjnych kart oraz wywiadach o najbliższych. Następnie wysłano go pociągiem na południe Polski, do rodzinnego miasta.

Podsumowanie

Stefan Csorich przez okres drugiej wojny światowej ani na chwilę nie zapomniał o swoich sportowych pasjach. Gdy był internowany w Szwajcarii, trenował przede wszystkim piłkę nożną i hokeja. Uprawiał również narciarstwo alpejskie i skoki narciarskie. Granie w piłkę i hokeja kontynuował, będąc w Szkocji. Jego losy wojenne były bogate w wiele wydarzeń i szczęśliwie udało mu się przeżyć ten tragiczny czas.

Po wojnie w 1946 r. Stefan Csorich wrócił do Krynicy Zdrój. Tam kontynuował swoją dalszą karierę sportową w hokeju na lodzie. W latach 1946–1957 wystąpił 52 razy w reprezentacji Polski. W tym okresie zdobył 34 bramki. Ponadto uczestniczył w Mistrzostwach Świata w 1947 r. w Pradze (gdzie zdobył tytuł króla strzelców), w 1955 r. w Republice Federalnej Niemiec oraz w 1957 r. w Moskwie. Był na Zimowych Igrzyskach Olimpijskich w 1948 r. w St. Moritz i w 1952 r. w Oslo. Na VII Zimowe Igrzyska Olimpijskie w 1956 r. rozgrywane we Włoszech w Cortina d’Ampezzo nie otrzymał paszportu z przyczyn politycznych.

Stefan Csorich został odznaczony licznymi wojskowymi medalami oraz orderami, m.in.: Francuską Legią Honorową, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski Polonia Restituta oraz innymi licznymi medalami francuskimi i brytyjskimi²⁵. Otrzymał również w 1961 r. za swoją działalność na polu kultury fizycznej odznaczenie Zasłużony Mistrz Sportu. Jak oceniają biografowie, zaliczał się do najwybitniejszych hokeistów w Polsce. Znany i lubiany kapitan drużyny narodowej, pedagog, wychowawca młodzieży i wybitny szkoleniowiec wielu pokoleń. Zmarł 15 lipca 2008 r. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Krynicy Zdroju.

²⁴ O. Dębicka, *Fotografie...*, s. 144.

²⁵ W. Maternicki, *Zasłużeni i znani spoczywający na cmentarzu przy ul. Cmentarnej w Krynicy Zdroju*, Wydawca krynicki oddział PTTK, Krynica Zdrój 2014, s. 13.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Rodzinne Stefana Csoricha.

II. Źródła drukowane

Blum A., *2 Dywizja strzelców Pieszych, początki internowania 1940–1941*, „Materiały, Dokumenty, Źródła, Archiwalia Instytutu Polskiego i Muzeum im. Generała Sikorskiego” 1991, vol. 7.

B. Literatura

Dębicka O., *Fotografie z tłem gdańszczenie po 1945 r.*, Wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2003.

Domański W., *Śladem hokejowego krążka*, Wydawnictwo Sport, Warszawa 1976.

Głuszek L., *Leksykon polskich olimpijczyków 1924–1998*, Wydawnictwo Sprint, Warszawa 1999.

Kiryk F. (red.), *Krynica*, Wydawnictwo Secesja, Kraków 1994.

Maternicki W., *Zasłużeni i znani spoczywający na cmentarzu przy ul. Cmentarnej w Krynicy Zdroju*, Wydawca krynicki oddział PTTK, Krynica Zdrój 2014.

Matyja M., *Niespełnione nadzieje, losy polskiej 2 Dywizji Strzelców Pieszych w latach 1940–1945*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013.

Pawlak A., *Olimpijczycy polscy sportowcy w latach 1924–1998*, Wydawnictwo AWF Kraków, Kraków 2000.

Porada Z., *Zimowe Igrzyska Olimpijskie 1924–2006*, Wydawnictwo Fall, Kraków 2007.

Rak L., *Działalność sportowa żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych podczas internowania w Szwajcarii w latach 1940–1945*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2017, t. 16, nr 4, s. 55–71; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.37>.

Rak L., *Skiing, Mountaineering and Mountain Tourism Practiced by the Soldiers of the Polish 2nd Rifle Division during the Internment in Switzerland between 1940–1945*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2016 t. 15, nr 4, s. 121–131; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2016.15.35>.

Smoliński J., *2 Dywizja Strzelców Pieszych*, Warszawa 1992.

Thielmann E., *Żołnierska Odyseja*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1971.

Zieleśkiewicz W., *Encyklopedia sportów zimowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Losy wojenne olimpijczyka, reprezentanta Polski w hokeju na lodzie Stefana Csoricha*.
